



Recenzja publikacji: Friedrich-Christian Schroeder, , Tina de Vries , *Neue Tendenzen im Strafprozessrecht. Deutschland, Polen und die Ukraine*, Frankfurt am Main et al.: Peter Lang Verlag 2015, ISBN 978-3-631-65082-0

Zrecenzował(a): Hanna Malik

Redakcja naukowa: Dr. Jolanta Czartoryska

Data publikacji: 01.03.2016

DOI: 10.11584/opus4-1217

20 listopada 2012 r. na Ukrainie wszedł w życie nowy kodeks postępowania karnego. Nowa regulacja zastąpiła obowiązujący dotychczas kodeks z 1960 r. Nowelizacja miała zbliżyć ukraiński wymiar sprawiedliwości do standardów europejskich, w szczególności przyczynić się do humanizacji procesu karnego i usunięcia z niego śladów systemu totalitarnego.

Omawiana reforma była przedmiotem dwóch konferencji naukowych oraz seminarium dla młodych prawników organizowanych przez niemiecki Instytut Prawa Wschodniego w Monachium wraz z Instytutem Ustawodawstwa – Ukraińskiego parlamentu przy współpracy z Niemiecką Centralą Wymiany Akademickiej w Fischbachau w roku 2012 oraz w Kijowie w roku 2013.

Do trwającej od 2008 r. współpracy dwustronnej pomiędzy Niemcami i Ukrainą dołączyła Polska, gdzie ustawą z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. poz. 1247) uchwalona została dogłębna nowelizacja postępowania karnego. Efektem obu konferencji jest recenzowana monografia pod tytułem "*Neue Tendenzen im Strafprozessrecht – Deutschland, Polen und die Ukraine*" pod redakcją merytoryczną Friedricha–Christiana Schroedera i Tiny de Vries. Książka ukazała się na niemieckim rynku wydawniczym w styczniu 2015 r.

Składający się z szesnastu artykułów tom miał na celu przedstawienie najnowszych problemów i tendencji postępowania karnego w Niemczech, w Polsce i na Ukrainie. Artykuły zostały podzielone na sześć części merytorycznych.

W pierwszej omówione zostały kwestie podstawowe, w tym typy procesu karnego (prof. dr Friedrich-Christian Schroeder, *Die Typen des Strafprozesses*), ze szczególnym uwzględnieniem elementów modelu inkwizycyjnego i kontradyktoryjnego w prawie niemieckim. Ponadto w części pierwszej omówiona została reforma polskiego procesu karnego i jego przemodelowanie w stronę zwiększonej kontradyktoryjności (prof. dr. hab. Piotr Hofmański, *Der polnische Strafprozess – zwischen Inquisitionsprinzip und akkusatorischem Verfahren*). W części wprowadzającej znalazło się też miejsce dla omówienia istniejących już potencjalnie podstaw ogólnoeuropejskiego procesu karnego (Prof. Dr. Burkhard Jähnke, *Grundzüge eines gemeineuropäischen Strafprozessrechts*).

Druga część tomu poświęcona została w całości wprowadzeniu w 2012 r. wspomnianego nowego kodeksu postępowania karnego na Ukrainie. Dokładnie przeanalizowany został z uchwalania nowego ustawodawstwa, zarówno w formie tabelarycznej (prof. dr Friedrich-Christian Schroeder, *Zeittafel zur Entstehung der ukrainischen Strafprozessordnung von 2012*), jak i opisowej (prof. dr Oleh Zaichuk, *Die Entstehung der neuen Strafprozessordnung der Ukraine*). W tym miejscu na wyróżnienie zasługuje jedyny w recenzowanym tomie artykuł anglojęzyczny autorstwa prof. dr Loreny Bachmaier Winter pt.: *The 2012 Criminal code of Procedure of Ukraine: Achievements and pending issues from a European perspective*. Autorka zajmuje się w nim najważniejszymi osiągnięciami nowelizacji oraz przedstawia, w sposób krytyczny, nadal nierozstrzygnięte problemy. Bierze przy tym pod uwagę zwłaszcza praktyczne aspekty współpracy z europejskimi ekspertami konsultującymi reformę na Ukrainie. Na uwagę zasługuje także artykuł dr Olexandra Banchuka pt.: *Erste Ergebnisse der Umsetzung der neuen Strafprozessordnung der Ukraine*. Autor na podstawie analizy statystyk kryminalnych z roku 2013, w porównaniu z rokiem 2011 i 2012, oraz wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami poszczególnych stron postępowania karnego, przedstawia wybrane aspekty praktyczne i pierwsze efekty omawianej nowelizacji.

W kolejnych częściach recenzowanej monografii omówione zostały trzy niezwykle aktualne problemy postępowania karnego we wszystkich trzech krajach. Po pierwsze, bardzo ważne z punktu widzenia ochrony praw obywatelskich, a często ograniczane - prawo do obrony w postępowaniu przygotowawczym. Po drugie, wzbudzające liczne kontrowersje natury polityczno-prawnej i

konstytucyjnej – zastosowanie tajnych czynności dochodzeniowo-operacyjnych. Po trzecie, wciąż nowe na gruncie prawa kontynentalnego - porozumienia w procesie karnym.

Recenzowana publikacja ma niewątpliwie istotny walor poznawczy. Poszczególne artykuły monografii dość szczegółowo opisują regulacje dotyczące tych samych aspektów postępowania karnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie. Jednakże większość artykułów ogranicza się do opisu i analizy prawa krajowego. Odczuwalny jest brak bardziej szczegółowych wniosków o charakterze prawno-porównawczym, które podkreślałyby różnice i podobieństwa omawianych regulacji oraz ich znaczenie dla transgranicznej praktyki stosowania prawa.

Z tego względu na szczególne uwzględnienie zasługuje artykuł dr Thomasa Bode pt.: *Verdeckte Ermittlungsmaßnahmen in Deutschland und Polen im Vergleich*. Autor przedstawia regulacje dotyczące działalności operacyjno-rozpoznawczej w Polsce oraz ich niemieckiego odpowiednika – *verdeckte Ermittlungsmaßnahmen* – w aspekcie prawno-porównawczym. Zwraca przy tym szczególną uwagę na problemy związane z praktycznym zastosowaniem omawianych przepisów w aspekcie dochodzeń transgranicznych.

W kontekście odniesień do praktyki stosowania prawa warto też zwrócić uwagę na artykuły dotyczące instytucji obrony w postępowaniu przygotowawczym – w aspekcie niemieckim – prof. dr Marka Zöllera, *Effektive Verteidigung und Rechtsschutz im Ermittlungsverfahren in Deutschland* oraz – w aspekcie polskim prof. dr hab. Cezarego Kuleszy, *Effektive Verteidigung und Rechtsschutz im Ermittlungsverfahren in Polen*. Obydwaj autorzy nie ograniczają się do czystej analizy przepisów ustawowych, ale podkreślają specyfikę i praktyczne aspekty obrony w postępowaniu przygotowawczym, zwłaszcza w kontekście zastosowania często dotkliwych środków przymusu wobec podejrzanego. Podobnie jest w przypadku dwóch artykułów o porozumieniach w procesie karnym – w aspekcie niemieckim prof. dr Armdta Sinna pt.: *Die Verständigung (§257c StPO) im deutschen Strafverfahren* oraz w aspekcie polskim prof. dr. habil. Sławomira Steinborna pt.: *Vereinbarungen im polnischen Strafprozessrecht*. W tej części odczuwalny jest jednak brak analizy porozumień w ukraińskim procesie karnym.

Recenzowany tom zamykają rozważania dotyczące postępowania karnego na Ukrainie, a konkretnie rozważania na temat skróconego postępowania sądowego w sprawach o występki (O.W. Ignatiuk pt.: *Die Stellung des summarischen Gerichtsverfahrens bei Strafvergehen im Strafprozess der Ukraine*) oraz ocena wprowadzenia w życie regulacji dotyczących postępowania jurysdykcyjnego po reformie z 2012 r. (T.M. Barabasch pt.: *Die Verwirklichung der normativen und der rechtlichen Grundlagen der Gerichtsverhandlung im Strafverfahren der Ukraine*). Obydwa artykuły znalazły się w części zatytułowanej „Pozostałe” (*Sonstiges*). To zaszeregowanie może być mylące, gdyż wydaje się, iż omawiane referaty lepiej pasowałyby do drugiej części tomu.

Autorzy recenzowanej monografii podejmują się udanej próby przedstawiania najważniejszych tendencji w postępowaniu karnym w Polsce, w Niemczech i na Ukrainie poruszając przy tym zarówno kwestie ogólne, jak i te bardziej szczegółowe.

Pod względem naukowym i praktycznym jest to bardzo aktualna publikacja. Jedynym zarzutem może być tutaj stosunkowo długi okres czasu, jaki upłynął pomiędzy wspomnianymi konferencjami a publikacją tomu. Zgodnie z wyjaśnieniami redaktorów było to spowodowane długotrwałym procesem tłumaczenia poszczególnych referatów. W tym czasie doszło jednak do zasadniczej zmiany sytuacji politycznej na Ukrainie, jak również do zmian w samym kodeksie postępowania karnego. Natomiast w Polsce 8.01.2016 r. przedstawiony został rządowy projekt o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. Za niewątpliwą sukces należy uznać udział w konferencjach i towarzyszącej im monografii wysokiej klasy specjalistów w dziedzinie prawa karnego materialnego oraz procesowego z Polski, Niemiec i Ukrainy. Są to przedstawiciele zarówno nauki, jak i praktyki stosowania prawa, w tym także aktywni uczestnicy nowelizacji na Ukrainie.

Treści w poszczególnych blokach tematycznych, z zastrzeżeniem wcześniejszych komentarzy, są odpowiednio uporządkowane. Wydaje się jednak, że lepsze ustrukturyzowanie logiczne niektórych artykułów ułatwiłoby zrozumienie prezentowanych treści.

Recenzowana monografia ukazała się tylko w języku niemieckim, ale jest ona istotna z punktu widzenia polskiego czytelnika, gdyż na polskim rynku wydawniczym niewiele jest publikacji dotyczących prawa ukraińskiego. Pozwala ona, zatem w pewnym stopniu uzupełnić tę lukę.

Patrząc z perspektywy nauki polskiego prawa karnego ważne jest rozpowszechnianie informacji na jego temat za granicą. Tym samym recenzowana publikacja wpisuje się idealnie w lukę badawczą w Niemczech, gdzie również stosunkowo mało pisze się o polskim postępowaniu karnym. Jest to tym bardziej istotnie, że omawiana wielka nowelizacja z 1 lipca 2015 r. dokonała daleko idących zmian w polskim postępowaniu karnym i wiele niemieckojęzycznych publikacji jest przestarzałych.

Recenzowana pozycja jest godna polecenia osobom specjalizującym się w postępowaniu karnym, zwłaszcza w aspekcie prawno-porównawczym. Pozostaje liczyć, że zostanie ona przetłumaczona na język polski tak, aby dotarła do większego grona odbiorców.

Recenzja została pierwotnie opublikowana na www.pol-int.org.